

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
ELEANOR SHARPSTON
esitatud 22. jaanuaril 2020¹

Kohtuasi C-634/18

Prokuratura Rejonowa w Słupsku *versus* JI

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Sąd Rejonowy w Słupsku (Słupski rajoonikohus, Poola))

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Raamotsus 2004/757/JSK –
Miinimumeeskirjad ebaseadusliku uimastiäri kuriteokoosseisude ja karistuste kohta – Kohaldamisala –
Artikli 2 lõike 1 punkt c ja artikli 4 lõike 2 punkt a – Isiklik tarbimine – Suured uimastikogused –
Kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõte

1. *Nullum crimen nulla poena sine lege scripta, praevia, certa et stricta*. See maksim, mis väljendab selget reeglit ja aluspõhimõtet, et nii kuritegu kui ka karistus peavad olema seadusega määratletud, vajab siiski jätkuvalt tõlgendamist.²

2. Käesolevas asjas palub Sąd Rejonowy w Słupsku – XIV Wydział Karny (Słupski rajoonikohtu XIV kriminaalkolleegium, Poola) juhiseid, kuidas tõlgendada nõukogu 25. oktoobri 2004. aasta raamotsust 2004/757/JSK, millega kehtestatakse miinimumeeskirjad ebaseadusliku uimastiäri kuriteokoosseisu ja karistuste kohta.³ Sisuliselt palub eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitada, kas selle raamotsusega ning kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõttega on kooskõlas liikmesriigi õiguses tekkinud olukord, kus mõiste „suured uimastikogused“, millest raamotsuse 2004/757/JSK artikli 4 lõike 2 punkti a mõttes oleneb, kas kuritegu on pandud toime raskendavatel asjaoludel, ei ole määratletud liikmesriigi õigusaktides, vaid määratletakse juhtumhaaval liikmesriigi kohtutes. Sellele küsimusele vastamiseks tuleb Euroopa Kohtul esmalt käsitleda küsimust, kas ta on pädev eelotsuse küsimustele vastama, kui tegemist on uimastite valdamisega isiklikuks tarbimiseks, mis on raamotsuse artikli 2 lõikega 2 selle otsuse kohaldamisalast välja arvatud olukord, ning kas käesolevas asjas on kohaldatav Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“).⁴

1 Algeel: inglise.

2 Vt nt minu ettepanek kohtuasjas IK (lisakaristuse täideviimine), C-551/18 PPU, EU:C:2018:890. Vt samuti minu austatud kolleegi, hiljuti meie seast lahkunud kohtujurist Boti ettepanek kohtuasjas M.A.S. ja M.B., C-42/17, EU:C:2017:564, punkt 74, kus on tõdetud, et kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõte kujutab endast tänapäevase karistusõiguse ühte peamist põhimõtet, mille töötas välja eelkõige Itaalia karistusõiguse spetsialist Cesare Beccaria, kes viitas oma kuulsas traktaadis „Kuritegudest ja karistustest“ (1764) Montesquieu töödele (*De l'esprit des lois*, XI raamat, VI peatükk „De la constitution d'Angleterre“, 1748).

3 ELT 2004, L 335, lk 8.

4 ELT 2007, C 303, lk 1.

Õiguslik raamistik

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon

3. Roomas 4. novembril 1950 alla kirjutatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK“) artikli 7 lõikes 1 on sätestatud: „Kedagi ei või tunnistada süüdi kuriteos – teos või tegevusetuses, mis selle toimepanemise ajal kehtinud riigisisese või rahvusvahelise õiguse järgi ei olnud kuritegu. Samuti ei või kohaldada raskemat karistust kui kuriteo toimepanemise ajal ettenähtu.“

Liidu õigus

Euroopa Liidu leping

4. Euroopa Liidu lepingu artikli 31 lõike 1 punkti e redaktsioonis, mis oli kohaldatav raamotsuse 2004/757 vastuvõtmise ajal, oli sätestatud, et kriminaalasjades tehtava õiguslase koostöö ühismeetmed hõlmavad „järkjärgulist meetmete võtmist, selleks et kehtestada miinimumeeskirjad kuriteokoosseisu tunnuste ja karistuste suhtes organiseeritud kuritegevuse, terrorismi ja ebaseadusliku uimastikaubanduse valdkonnas“. Sama lepinguredaktsiooni artikli 34 lõike 2 punkti b kohaselt oli nõukogu pädev võtma liikmesriigi või Euroopa Komisjoni algatusel ühehäälselt vastu raamotsuseid „liikmesriikide õigusaktide ühtlustamiseks. Raamotsused on saavutatavat tulemust silmas pidades liikmesriikidele siduvad, kuid jätavad riigi asutustele vabaduse valida vorm ja meetodid. Neil ei ole vahetut õigusmõju“.

Harta

5. Harta artikkel 49 kajastab ja laiendab EIÕK artikli 7 lõiget 1. Selles on sätestatud:

„1. Kedagi ei tohi tunnistada süüdi kuriteos teo või tegevusetuse eest, mis selle toimepanemise ajal kehtinud siseriikliku või rahvusvahelise õiguse järgi ei olnud kuritegu. Samuti ei või kohaldada raskemat karistust kui kuriteo toimepanemise ajal ettenähtu. Kui pärast kuriteo toimepanemist nähakse seadusega ette kergem karistus, kohaldatakse seda karistust.“

2. See artikkel ei takista anda kohtu alla ega karistada isikut ükskõik missuguse teo või tegevusetuse eest, mis selle toimepanemise ajal oli kuritegu maailma riikide peres tunnustatud üldpõhimõtete järgi.

[...]“.

6. Harta artikli 51 lõike 1 kohaselt on harta sätted „ette nähtud liidu institutsioonidele, organitele ja asutustele ning liikmesriikidele üksnes liidu õiguse kohaldamise korral“. Artikli 52 lõikes 3 on sätestatud: „Hartas sisalduvate selliste õiguste tähendus ja ulatus, mis vastavad [EIÕKga] tagatud õigustele, on samad, mis neile nimetatud konventsiooniga ette on nähtud. [...]“.

Raamotsus 2004/757

7. Raamotsuse 2004/757 põhjendustes on märgitud järgmist. „Ebaseaduslik uimastiäri ohustab Euroopa Liidu kodanike tervist, turvalisust ja elukvaliteeti ning liikmesriikide seaduslikku majandustegevust, stabiilsust ja julgeolekut.“⁵ „Uimastite ja nende lähteainete ebaseadusliku kaubitsemise kuriteokoosseisu kohta on vaja võtta vastu miinimumeeskirjad, mis võimaldaks liidu tasandil ühist lähenemisviisi sellise kaubitsemise vastu võitlemisel.“⁶ Euroopa Liidu tegevus peaks keskenduma „kõige tõsisematele narkokuritegude liikidele“, samas kui „[raamotsuse 2004/757] reguleerimisalast on välja jäetud teatavat liiki isikliku tarbimisega seotud juhud, mille kohta nõukogu ei anna liikmesriikidele suuniseid, kuidas neid oma siseriiklikus õiguses reguleerida.“⁷ „Liikmesriikide poolt ette nähtud sanktsioonid peaksid olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad ning hõlmama vabadusekaotuslikke karistusi. Karistumäära määramisel tuleks arvesse võtta selliseid faktilisi andmeid nagu kaubitsetavate uimastite kogus ja liik ning kas kuritegu pandi toime kuritegeliku ühenduse raames.“⁸ „Ebaseadusliku uimastiäri tõkestamiseks tehtavate jõupingutuste tõhusus sõltub oluliselt käesoleva raamotsuse rakendamiseks võetavate riiklike meetmete ühtlustamisest[.]“⁹

8. Artiklis 2 on sätestatud:

„1. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et järgmised tahtlikult toime pandud õiguspäratud teod on karistatavad:

- a) uimastite tootmine, valmistamine, ekstraheerimine, ettevalmistamine, pakkumine, müügiks pakkumine, turustamine, müük, kättetoimetamine mis tahes tingimustel, vahendamine, edasisaatmine, transiit, vedu, import või eksport;
- b) unimaguna, kokapõõsa ja kanepitaime kasvatamine;
- c) uimastite hoidmine või ostmise, pidades silmas üht punktis a loetletud tegevustest;
- d) uimastite lähteainete valmistamine, transportimine või pakkumine, kui on teada, et need on mõeldud uimastite ebaseaduslikuks tootmiseks või valmistamiseks.

2. Käesolev raamotsus ei hõlma lõikes 1 kirjeldatud tegevust, kui selle toimepanijad on seda teinud eranditult isiklikuks tarbimiseks vastavalt siseriiklikes õigusaktides sätestatule.“

9. Artiklis 4 on ette nähtud:

„1. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et artiklites 2 ja 3 määratletud kuriteo eest karistatakse tõhusate, proportsionaalsete ja hoiatavate kriminaalkaristustega.

Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et tagada artiklis 2 nimetatud kuritegude eest karistamine kriminaalkorras vangistusega, mille maksimaalne pikkus on vähemalt 1–3 aastat.

2. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et tagada artikli 2 lõike 1 punktides a, b ja c nimetatud kuritegude eest karistamine kriminaalkorras vangistusega, mille maksimaalne pikkus on vähemalt 5–10 aastat, järgmistel juhtudel:

- a) kuritegu hõlmab suuri uimastikoguseid;

5 Põhjendus 1.

6 Põhjendus 3.

7 Põhjendus 4.

8 Põhjendus 5.

9 Põhjendus 9.

[...]“

Liikmesriigi õigus

10. 29. juuli 2005. aasta narkomaaniavastase võitluse seaduse (ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii; edaspidi „narkomaaniavastase võitluse seadus“) artiklis 62 on sätestatud:

„1. Isikut, kes seadust rikkudes valdab narkootilisi või psühhotroopseid aineid, karistatakse kuni kolmeaastase vangistusega.

2. Kui lõikes 1 osutatud teo ese on märkimisväärne kogus narkootilisi või psühhotroopseid aineid, karistatakse isikut ühe- kuni kümneaastase vangistusega.“

Faktilised asjaolud, menetlus ja eelotsuse küsimused

11. Prokuratura Rejonowa w Ślupsku (Ślupski rajooniprokuratuur, Poola; edaspidi „prokuratuur“) algatas II vastu menetluse, süüdistades teda muu hulgas selles, et tema valduses oli i) 7. novembril 2016 märkimisväärne kogus psühhotroopseid aineid amfetamiinide kujul netokaaluga kokku 10,73 g ja narkootilisi aineid marihuaana kujul netokaaluga kokku 16,07 g, mis on süütegu narkomaaniavastase võitluse seaduse artikli 62 lõike 2 tähenduses; ja ii) 28. novembril 2016 narkootilisi aineid marihuaana kujul netokaaluga 2,00 g ja psühhotroopseid aineid amfetamiinide kujul netokaaluga 0,49 g, mis on süütegu sama seaduse artikli 62 lõike 1 tähenduses.

12. Vaidlust ei ole selles, et need uimastid olid II valduses isikliku tarbimise eesmärgil. Faktilistele asjaoludele järgnenud kriminaalmenetluse käigus tunnistas II end süüdi kõikides süütegudes, milles teda süüdistati.

13. Sąd Rejonowy w Ślupsku – XIV Wydział Karny (Ślupski rajoonikohtu XIV kriminaalkolleegium) täheldab, et raamotsuses 2004/757 ei ole mõistet „suured uimastikogused“ määratletud. Ka riigisisestes õigusaktides ei ole narkomaaniavastase võitluse seaduse artikli 62 lõikes 2 uimastite kohta kasutatud mõistet „märkimisväärne kogus“ määratletud. Eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitab, et seda lünka on püütud täita kohtupraktikas, kehtestades rea kriteeriume tuvastamiseks, kas uimastikogus on „märkimisväärne“, „ei ole märkimisväärne“ või on „harilik“. Need kriteeriumid on kaal (grammides, kilogrammides, tonnides, dooside arvus), narkootilise aine liik (liigitamine nn kangeteks ja lahjadeks uimastiteks) ja otstarve (müügiks, oma tarbeks). Mõiste „märkimisväärne kogus“ uimasteid on aga jäänud ebamääraseks ning eri riigisisised kohtud määratlevad seda erinevalt. Eelotsusetaotluse esitanud kohus on toonud riigisisest kohtupraktikast mitu näidet selle mõiste erisugusest tõlgendamisest.¹⁰

14. Selle põhjal väljendab eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtlust selle kohtupraktika vastavuses kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõttele, mis on ette nähtud EIÕK artiklis 7. Samuti täheldab ta, et see, et mõiste „suured uimastikogused“ ei ole liidu tasandil määratletud, vaid on ilmselt jätud liikmesriikide kaalutlusruumi, võib viia Euroopa Liidu kodanike erineva kohtlemiseni olenevalt nende elukohaliikmesriigist.

15. Eelotsusetaotluse esitanud kohus mainib, et neid küsimusi on juba käsitlenud Trybunał Konstytucyjny (konstitutsioonikohus, Poola), kes märkis 14. veebruari 2012. aasta kohtuotsuses, et narkomaaniavastase võitluse seaduse artikli 62 lõige 2 on süüteokoosseisu tunnuse – aine „märkimisväärne kogus“ – osas Poola põhiseadusega kooskõlas.

¹⁰ Vt käesoleva ettepaneku punkt 76 ning 45. ja 46. joonealune märkus.

16. Nendel asjaoludel palub eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult vastust järgmistes küsimustes:

- „1. Kas liidu õigusnormi, mis on sätestatud [raamotsuse 2004/757] artikli 4 lõike 2 punktis a, tuleb koostoimes artikli 2 lõike 1 punktiga c mõista nii, et see õigusnorm ei takista liikmesriigi kohut tõlgendamast mõistet „märkimisväärne uimastikogus“ juhtumhaaval antava individuaalse hinnangu raames, ilma et selle hinnangu andmisel oleks vaja kohaldada objektiivseid kriteeriume – eelkõige ei ole nõutud selle tuvastamine, et kuriteo toimepanija valdab uimasteid raamotsuse artikli 4 lõike 2 punktis a nimetatud tegude toimepanemiseks ehk uimastite tootmiseks, pakkumiseks, müügiks pakkumiseks, turustamiseks, vahendamiseks, kättetoimetamiseks mis tahes tingimustel?
2. Kas kohtuliku kaitse vahendid, mis on vajalikud raamotsuses 2004/757, eelkõige selle artikli 4 lõike 2 punktis a koostoimes artikli 2 lõike 1 punktiga c sisalduvate liidu õigusnormide tõhususe ja tulemuslikkuse tagamiseks ulatuses, milles [narkomaaniavastase võitluse seaduses] ei ole täpselt määratletud mõistet „märkimisväärne uimastikogus“ ja see küsimus on jäetud konkreetsetes kohtuasjas otsuseid tegevate kohtunike otsustada nn kohtunike kaalutusõiguse raames, on piisavad, et tagada Poola kodanikele tõhus kaitse, mis tuleneb liidu õigusnormidest, millega kehtestatakse miinimumeeskirjad ebaseadusliku uimastiäri kuriteokooosseisu ja karistuste kohta?
3. Kas liikmesriigi õigusnorm, mis sisaldub narkomaaniavastase võitluse seaduse artikli 62 lõikes 2, on kooskõlas liidu õigusega, eelkõige õigusnormiga, mis sisaldub raamotsuse 2004/757 artikli 4 lõike 2 punktis a, kui seda lugeda koos artikli 2 lõike 1 punktiga c, ja kui jah, siis kas Poola riigisiseste kohtute kasutusele võetud psühhotroopsete ja narkootiliste ainete märkimisväärse koguse mõiste tõlgendus ei ole vastuolus liidu õigusnormiga, mis sätestab, et karmimalt karistatakse isikuid, kes on toime pannud kuriteo, mis seisneb suure uimastikoguse valdamises eesmärgiga panna toime tegusid, mis on loetletud raamotsuse 2004/757 artikli 2 lõike 1 punktis c?
4. Kas võib asuda seisukohale, et narkomaaniavastase võitluse seaduse artikli 62 lõige 2, millega kehtestatakse karmim kriminaalkaristus teo eest, mis seisneb psühhotroopsete ja narkootiliste ainete valdamises koguses, mis on märkimisväärne kogus Poola riigisiseste kohtute kasutusele võetud tõlgenduse kohaselt, ei ole vastuolus võrdsuse põhimõttega ja diskrimineerimiskeelu põhimõttega ([EIÖK] artikkel 14, [harta] artiklid 20 ja 21 koostoimes Euroopa Liidu lepingu artikli 6 lõikega 1)?“

17. Prokuratuur, Tšehhi, Madalmaade, Poola, Hispaania ja Rootsi valitsus ning komisjon on esitanud kirjalikud seisukohad. Kohtuistungil, mis peeti 2. oktoobril 2019, esitasid prokuratuur, Poola, Hispaania ja Rootsi valitsus ning komisjon oma suulised seisukohad.

Hinnang

Euroopa Kohtu pädevus

18. Prokuratuuri sõnul ei ole Euroopa Kohus pädev eelotsuse küsimustele vastama, sest need puudutavad liikmesriigi õiguse, nimelt narkomaaniavastase võitluse seaduse artikli 62 lõike 2 tõlgendamist ja selle sätte kooskõla raamotsusega 2004/757.

19. Sellekohase väljakujunenud kohtupraktika järgi ei ole Euroopa Kohus ELTL artikli 267 alusel pädev tegema eelotsuseid liikmesriigi õiguskorda kuuluvate normide tõlgendamise kohta. Euroopa Kohus on pädev analüüsima vaid liidu õiguse sätteid.¹¹ Siiski võib Euroopa Kohus anda liikmesriigi kohtule kõik juhised liidu õiguse tõlgendamiseks, millest võib selliste liikmesriigi õiguse sätete tagajärgede hindamisel kasu olla. Samuti ei takista miski Euroopa Kohut seda küsimust ümber sõnastamast eesmärgiga anda eelotsusetaotluse esitanud kohtule nende sätete tõlgendus, mis võib olla talle tarvilik tema menetluses oleva vaidluse lahendamiseks.¹²

20. Käesolevas asjas puudutavad eelotsuse küsimused raamotsuse 2004/757 artikli 2 lõike 1 punkti c ja artikli 4 lõike 2 punkti a tõlgendamist. Samuti on vaja tõlgendada sama otsuse artikli 2 lõiget 2, et teha kindlaks, kas käesolev juhtum on liidu õiguse kohaldamisalas. Seega on eelotsuse küsimused *prima facie* vastuvõetavad.

21. Komisjon väidab, et käesolev juhtum ei kuulu raamotsuse 2004/757 kohaldamisalasse. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu viidatud faktilistest asjaoludest ilmneb, et uimastid olid JI valduses isikliku tarbimise eesmärgil. Raamotsuse 2004/757 artikli 2 lõikega 2 on selline tegevus sama otsuse kohaldamisalast välja arvatud.

22. Kohtuistungil nõustusid komisjoni väljendatud seisukohaga prokuratuur ning Poola, Hispaania ja Rootsi valitsus.

23. Tõepoolest nähtub artikli 2 lõike 2 sõnastusest, et uimastite valdamine isiku „isiklikuks tarbimiseks“ ei kuulu raamotsuse 2004/757 kohaldamisalasse ning sellist tegevust (ja karistusi selle eest) reguleerib riigisisene õigus. Ent nagu on selgitatud sama raamotsuse põhjenduses 4, ei kujuta teatavat liiki isikliku tarbimisega seotud juhtude väljajätmine selle raamotsuse kohaldamisalast endast nõukogu suunist, kuidas liikmesriigid peaksid neid oma riigisisestes õigusaktides reguleerima.

24. Poola valitsus selgitas kohtuistungil, et uimastite valdamise kriminaliseerimise seisukohast *ei erista* narkomaaniavastase võitluse seadus, millega on raamotsus 2004/757 üle võetud, valdamist isiklikuks tarbimiseks valdamisest muudel eesmärkidel. Nii on artikli 62 lõikes 1 (uimastite valdamine, mis on karistatav kuni kolmeaastase vangistusega) ja lõikes 2 (märkimisväärses koguses uimastite valdamine, mis on karistatav ühe- kuni kümneaastase vangistusega) kriminaliseeritud uimastite valdamine *olenemata* selle eesmärgist. Uimastite valdamist nii käsitledes läheb narkomaaniavastase võitluse seaduse artikkel 62 kaugemale uimastite valdamise mõiste ulatusest raamotsuse artikli 2 lõike 1 tähenduses ning hõlmab tõepoolest ka uimastite valdamist isiklikuks tarbimiseks.

25. Seega kinnitab Poola valitsuse antud teave, et riigisisestes õigusaktides käsitatakse uimastite valdamist isiklikuks tarbimiseks samamoodi nagu uimastitega kaubitsemisega seoses uimastite valdamist, mis on karistatav raamotsuse 2004/757 artikli 2 lõike 1 punkti c alusel.¹³ Samuti on Poola õiguses võimalik lõpetada isiklikuks tarbimiseks uimastite valdamist käsitlev kriminaalasi vaid juhul, kui asjasse puutuv uimastikogus „ei ole märkimisväärne“.

11 21. juuli 2011. aasta kohtuotsus Fuchs ja Köhler, C-159/10 ja C-160/10, EU:C:2011:508, punkt 30.

12 5. märtsi 2009. aasta kohtuotsus Kattner Stahlbau, C-350/07, EU:C:2009:127, punktid 24 ja 25.

13 Vt ÜRO 20. detsembri 1988. aasta narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ebaseadusliku ringluse vastane konventsioon (*United Nations Treaty Series*, 1582. kd, lk 95). Selle artikli 3 lõikes 2 on sätestatud: „Iga konventsiooniosaline võtab kooskõlas oma konstitutsiooniliste põhimõtete ja õiguskorra aluskontseptsioonidega sellised meetmed, mida on vaja, et lugeda riigisiseses õiguses kuriteoks narkootiliste või psühhotroopsete ainete tahtlik valdamine, ostmine või kasvatamine vastuolus 1961. aasta konventsiooni, muudetud 1961. aasta konventsiooni või 1971. aasta konventsiooni sätetega“. Nii Euroopa Liit kui ka Poola on selle konventsiooni osalised.

26. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on Euroopa Kohus pädev tegema liidu õigust puudutavates küsimustes eelotsuseid olukordades, kus liikmesriigi kohtute menetluses olevate juhtumite faktilised asjaolud ei ole küll otseselt liidu õiguse kohaldamisalas, kuid liidu õigusnormid on muudetud kohaldatavaks liikmesriigi õigusega, mille kohaselt tuleb riigisiseste olukordade lahendamisel järgida liidu õiguses sätestatud.¹⁴ Sellistel juhtudel on liidul kindel huvi selle vastu, et lahknevate tõlgenduste vältimiseks tulevikus tõlgendataks liidu õiguse sätteid või mõisteid ühetaoliselt, olenemata sellest, millistel asjaoludel neid kohaldatakse.¹⁵

27. Mulle näib, et see kohtupraktika on kohaldatav ka käesolevas asjas, kui see ei ole vastuolus faktiliste asjaoludega, mida peab kinnitama liikmesriigi kohus. Narkomaaniavastase võitluse seadusega on raamotsus 2004/757 liikmesriigi õiguskorda üle võetud. Selle seaduse artikli 62 kohaselt kohaldatakse niisugustele olukordadele, mis muidu raamotsuse kohaldamisalasse ei kuuluks, sama lähenemisviisi, nagu on ette nähtud liidu õiguses. Nimelt loetakse selle seaduse artikli 62 lõikes 2 kuriteod, millega on seotud „märkimisväärne kogus“ uimasteid, raskendavatel asjaoludel toime pandud kuritegudeks. Saan aru nii, et sellises sõnastuses on liikmesriigi õigusesse üle võetud raamotsuse 2004/757 artikli 4 lõike 2 punktis a kasutatud mõiste „suured uimastikogused“. Valdamine isiklikuks tarbimiseks on määratletud ja karistatav samamoodi nagu raamotsuse artikli 2 lõike 1 punkti c kohaldamisalasse kuuluv valdamine.

28. Nende kuritegude koosseis on raamotsuses määratletud ja kuulub seega ühetaolisele tõlgendamisele, nagu liidu õiguse mõisted. Mõistet „suured uimastikogused“ ei ole raamotsuses määratletud. Seepärast on Euroopa Kohtu ülesanne anda vajalikke suuniseid selle mõiste tähenduse kohta, et hoida ära tõlgenduste lahknemist tulevikus.

29. Samuti selgub Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast, et raamotsuste kohustuslik jõud toob liikmesriikide asutustele, sealhulgas liikmesriikide kohtutele kaasa kohustuse tõlgendada riigisisest õigust kooskõlas liidu õigusega. Liikmesriikide kohtutel tuleb tõlgendada riigisisest õigust võimalikult suures ulatuses asjakohase raamotsuse sõnastust ja eesmärki arvestades, et saavutada selles ette nähtud tulemus.¹⁶

30. Kohtuistungil väitis Hispaania valitsus, et kui uimasteid vallatakse isiklikuks tarbimiseks, ei puutu raamotsuse artikli 4 lõike 2 punktis a kasutatud mõiste „suured uimastikogused“ asjasse. Käesoleva menetluse kontekstis ma selle argumendiga ei nõustu. Põhjus on selles, et liikmesriigi seadusandja otsustas kohelda valdamist isiklikuks tarbimiseks ja valdamist uimastiäri eesmärgil ühtviisi. Seega on mõlemas olukorras oluline, mis kujutab endast „suurt uimastikogust“.

31. Hispaania ja Rootsi valitsus märkisid, et kohtuotsuses Ullens de Schooten¹⁷ sõnastatud põhimõtted ei ole käesolevas asjas kohaldatavad, sest mõistetele, mida liidu seadusandja ei soovinud raamotsuse kontekstis määratleda, ei ole vaja ühetaolist tõlgendust anda. Ent põhimõtte, et liidu õigust tuleb tõlgendada ühetaoliselt, on kohaldatav ka raamotsuste sätete tõlgendamise suhtes.¹⁸ Kui liikmesriikidele on jätud kaalutlusruum liidu õiguse sätte rakendamisel, on selle liidu õiguse sätte tähenduse autoriteetsel ja ühetaolisel tõlgendamisel sisuliselt teedrajav tähtsus selle kaalutlusruumi piiritlemisel.

14 Vt selle kohta 15. novembri 2016. aasta kohtuotsus Ullens de Schooten, C-268/15, EU:C:2016:874, punkt 53 ja seal viidatud kohtupraktika.

15 14. märtsi 2013. aasta kohtuotsus Allianz Hungária Biztosító jt, C-32/11, EU:C:2013:160, punkt 20 ja seal viidatud kohtupraktika.

16 29. juuni 2017. aasta kohtuotsus Popławski, C-579/15, EU:C:2017:503, punkt 31.

17 15. novembri 2016. aasta kohtuotsus, C-268/15, EU:C:2016:874.

18 Vt nt 24. mai 2016. aasta kohtuotsus Dworzecki, C-108/16 PPU, EU:C:2016:346, punktid 28 ja 30.

32. Igal juhul on kohtupraktikas välja kujunenud, et ELTL artikliga 267 ette nähtud Euroopa Kohtu ja liikmesriikide kohtute vahelise koostöö raames on üksnes liikmesriigi kohtul õigus iga kohtuasja eripära arvesse võttes hinnata eelotsuse vajalikkust kohtuasjas otsuse langetamiseks ning Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste asjakohasust. Järelikult, kui liikmesriigi kohtu esitatud küsimused puudutavad liidu õiguse sätte tõlgendamist, on Euroopa Kohus üldjuhul kohustatud neile vastama.¹⁹

33. Nendel asjaoludel asun seisukohale, et Euroopa Kohus on pädev eelotsuse küsimustele vastama.

Harta kohaldatavus

34. Eelotsusetaotluse esitanud kohus palub selgitada, kuidas tõlgendada mitut harta artiklit, et teha kindlaks, kas tema kirjeldatud olukord riigisiseses õiguses on liidu õigusega kooskõlas.

35. Komisjon on väljendanud oma kirjalikes seisukohtades kahtlust, kas harta on käesolevas asjas kohaldatav. Tema arvates ei rakenda narkomaaniavastase võitluse seaduse artikli 62 lõige 2 liidu õigust.

36. Harta artikli 51 lõikest 1 selgub, et harta sätted on ette nähtud liikmesriikidele üksnes liidu õiguse kohaldamise korral.

37. Kohtupraktikas on välja kujunenud, et „liidu õiguskorras tagatud põhiõigused laienevad kõigile liidu õigusega reguleeritud olukordadele, kuid mitte väljapoole niisuguseid olukordi. Selles osas on Euroopa Kohus meenutanud, et ta ei saa siseriiklikke õigusnorme hartat arvestades hinnata, kui need normid ei kuulu liidu õiguse kohaldamisalasse. Seevastu juhul, kui need normid kuuluvad liidu õiguse kohaldamisalasse, peab Euroopa Kohus, kelle poole on pöördutud eelotsuse saamiseks, andma kõik tõlgendamiseks vajalikud juhised, et liikmesriigi kohus saaks hinnata kõnealuste õigusnormide vastavust põhiõigustele, mille kaitse ta tagab“. Samuti on Euroopa Kohus märkinud, et „[k]una järelikult tuleb hartaga tagatud põhiõigusi kaitsta siis, kui siseriiklik õigusnorm kuulub liidu õiguse kohaldamisalasse, ei saa olla olukorda, mis jääb küll liidu õiguse kohaldamisalasse, ilma et nimetatud põhiõigused kehtiksid. Liidu õiguse kohaldamine tähendab seda, et hartaga tagatud põhiõigused kehtivad.“ „Kui aga olukord ei kuulu liidu õiguse kohaldamisalasse, siis puudub Euroopa Kohtul pädevus ning harta osutatud sätted ei saa iseenesest olla selle pädevuse aluseks.“²⁰ Seega eeldab mõiste „liidu õiguse kohaldamine“ harta artikli 51 tähenduses „liidu õigusakti ja asjassepuutuva siseriikliku meetme vahel teatava seose olemasolu, mis ulatub kaugemale sellest, et tegemist on naabervaldkondadega või et üks neist valdkondadest avaldab teisele kaudset mõju“.²¹

38. On selge, et Euroopa Kohus ei saa teha otsust raamotsuse tõlgendamise kohta, võtmata arvesse hartat, mis kuulub liidu esmasesse õigusesse.²² Nagu olen eespool punktides 26–28 selgitanud, on narkomaaniavastase võitluse seaduse artikli 62 lõikega 2 võetud liikmesriigi õigusesse üle raskendavatel asjaoludel seoses „suurte uimastikogustega“ toime pandud kuritegude mõiste, mis on ette nähtud raamotsuse 2004/757 artikli 4 lõike 2 punktis a. Seega on selge, et kõnealune säte on liikmesriigi õigusnorm, mis „kuulub liidu õiguse kohaldamisalasse“: tegu on ju vahendiga, mille kaudu Poola „kohaldab liidu õigust“ (käesoleval juhul raamotsust) harta artikli 51 lõike 1 tähenduses.

19 14. märtsi 2013. aasta kohtuotsus Allianz Hungária Biztosító jt, C-32/11, EU:C:2013:160, punkt 19 ja seal viidatud kohtupraktika.

20 26. veebruari 2013. aasta kohtuotsus Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punktid 19, 21, 22 ja seal viidatud kohtupraktika.

21 6. oktoobri 2016. aasta kohtuotsus Paoletti jt, C-218/15, EU:C:2016:748, punkt 14.

22 Vt ELL artikli 6 lõige 1: „Liit tunnustab [hartas] sätestatud õigusi, vabadusi ja põhimõtteid, millel on aluslepingutega võrreldes samaväärne õigusjõud.“

39. Lahend, mille Euroopa Kohus *hartat arvesse võttes* teeb raamotsuse 2004/757 artikli 4 lõike 2 punkti a tõlgendamise kohta, reguleerib (endastmõistetavalt) kõnealuse seaduse artikli 62 lõike 2 tõlgendamist nende isikute suhtes, keda süüdistatakse „märkimisväärses koguses narkootiliste ainete“ valdamises äri eesmärgil. On väljaspool vaidlust, et *selles kontekstis* on liikmesriik kohustatud järgima hartaga tagatud põhiõigusi. Täielikkuse huvides lisan, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei sea aluslepingute protokoll nr 30²³ küsimuse alla harta kohaldatavust Poolas ja selle eesmärk ei ole vabastada Poola Vabariiki kohustusest järgida harta sätteid.²⁴

40. Raamotsus – tuletan meelde – käsitleb üksnes „kõige tõsisemaid narkokuritegude liike“²⁵ ja hõlmab seega kaubitsemist, kuid mitte kasutamist oma tarbeks. Esimesena nimetatu kontekstis kaitseb süüdistatavat nõue, et raskendavatel asjaoludel seoses „suurte uimastikogustega“ toime pandud kuriteo tõlgendamine *peab* olema hartaga kooskõlas. Narkomaaniavastase võitluse seaduse artikli 62 lõikes 2 aga, nagu oleme võinud veenduda, ei ole *üldse* eristatud oma tarbeks valdamist äri eesmärgil valdamisest. Liikmesriigi seadusandja *tegi valiku* käsitleda neid kahte olukorda täpselt ühtmoodi.

41. Kas nendel asjaoludel saab olla õiguslikult korrektne, et kuigi narkomaaniavastase võitluse seaduse artikli 62 lõike 2 *peab* kandma hartakohast tähendust, kui selle alusel süüdistatakse isikuid ühes „kõige tõsisematest narkokuritegude liikidest“ (raskendavatel asjaoludel toime pandud kuritegu seoses uimastiäri), võib seesama säte kanda teistsugust tähendust (püstitatud hüpoteesi järgi sellist, mis ei ole hartaga kooskõlas), kui selle alusel esitatakse süüdistus *vähem* raskes kuriteos, nimelt *samades kogustes* uimastite valdamises oma tarbeks?

42. Lõpuks peab sellele küsimusele vastama liikmesriigi kohus, võttes arvesse nii riigisisest konstitutsiooniõigust kui ka EIÕK nõudeid. Piirdun kahe tähelepanekuga.

43. Esiteks näib mulle, et selline tulemus oleks kummaline ja ühtaegu asjakohatu. Kohe tulevad mõttesse küsimused seoses niisuguse kohtlemise järjepidevuse ja proportsionaalsusega karistusõiguse kontekstis, samuti probleemid seoses õiguskindlusega, kui üks ja seesama õigustekst kannab kahte radikaalselt erinevat tähendust olenevalt sellest, kas sellele tuginedes esitatakse süüdistus 1) suures koguses uimastite valdamises kaubitsemise eesmärgil või 2) suures koguses uimastite valdamises oma tarbeks. Mina seetõttu ei nõustuks võimalusega, et niisugune eristamine saab olla õiguslikult korrektne.

44. Teiseks on selge, et Euroopa Kohus peab andma liikmesriigi kohtule suunised selle kohta, mis on raamotsuse 2004/757 artikli 4 lõike 2 punkti a hartakohane tõlgendus. Kui Euroopa Kohus seda ei tee, ei ole liikmesriigi kohtul võimalik tema menetluses olevat kohtuasja lahendada.

Eelotsuse küsimused

45. Nelja eelotsuse küsimust on kõige parem käsitleda koos. Sisuliselt palub eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitada, kas raamotsuse 2004/757/JSK artikli 4 lõike 2 punkti a koostoimes sama otsuse artikli 2 lõike 1 punktiga c ja võrdsuse põhimõtte, diskrimineerimiskeelu põhimõtte ning kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõttega, mis on vastavalt sätestatud harta artiklites 20, 21 ja 49,

23 Protokoll nr 30 Euroopa Liidu põhiõiguste harta kohaldamise kohta Poola ja Ühendkuningriigi suhtes. Selle protokolliga artikli 1 lõikes 1 on sätestatud: „Harta ei laienda Euroopa Liidu Kohtu ega mis tahes Poola või Ühendkuningriigi kohtu pädevust leida, et Poola või Ühendkuningriigi seadused, määrused ja haldussätted, -praktika või -toimingud on vastuolus põhiõiguste, vabaduste ja põhimõtete, mida ta kinnitab.“

24 19. novembri 2019. aasta kohtuotsus A.K. jt (kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleeegiumi sõltumatus), C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982, punkt 85 ja seal viidatud kohtupraktika. Vt samuti 21. detsembri 2011. aasta kohtuotsus N.S. jt, C-411/10 ja C-493/10, EU:C:2011:865, punktid 119 ja 120.

25 Raamotsuse põhjendus 4 (vt käesoleva ettepaneku punkt 7).

tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õigusakt, milles ei ole määratletud raskendavatel asjaoludel seoses „suurte uimastikogustega“ toime pandud kuriteo mõistet objektiivsete kriteeriumide põhjal (nagu uimastite valdamise eesmärk), vaid mis jätab selle mõiste tõlgendamise liikmesriigi kohtutele konkreetsetes asjas individuaalseks hindamiseks.

Raskendavatel asjaoludel seoses suurte uimastikoguste valdamisega toime pandud kuritegude eest ette nähtud kriminaalvastutuse laiendamine niisugusele uimastite valdamisele, mis ei kuulu raamotsuses 2004/757 loetletud kuritegude koosseisu

46. Raamotsuse 2004/757 artikli 2 lõike 1 punkti c kohaldamisalasse kuulub „uimastite hoidmine või ostmine“, mille eesmärk on üks artikli 2 lõike 1 punktis a üksikasjalikult loetletud (arvukate) tegevuste²⁶ hulgast. Raamotsuse artikli 4 lõike 2 punktis a on ette nähtud, et kui artikli 2 lõike 1 punktides a, b ja c nimetatud kuriteod hõlmavad „suuri uimastikoguseid“, on tegu raskendavatel asjaoludel toime pandud kuriteoga, mille eest „karista[takse] kriminaalkorras vangistusega, mille maksimaalne pikkus on vähemalt 5–10 aastat“. Artikli 2 lõikega 2 on raamotsuse kohaldamisalast välja jäetud artikli 2 lõikes 1 kirjeldatud tegevus, kui „selle toimepanijad on seda teinud“ üksnes isiklikuks tarbimiseks vastavalt liikmesriigi õigusaktides sätestatule.²⁷

47. Liikmesriikidel on siiski vabadus käsitada suurtes kogustes uimastite valdamist isikliku tarbimise eesmärgil kui raskendavatel asjaoludel toime pandud kuritegu. Raamotsuses on märgitud, et selles sätestatakse „miinimumeeskirjad, mis võimaldaks liidu tasandil ühist lähenemisviisi sellise kaubitsemise vastu võitlemisel“.²⁸ Seega on loogiline, et liikmesriigid saavad minna nendest miinimumeeskirjadest kaugemale.

48. Raamotsuse põhjenduses 4 on kasulik selgitus, et „[raamotsuse 2004/757] reguleerimisalast on välja jäetud teatavat liiki isikliku tarbimisega seotud juhud, mille kohta nõukogu ei anna liikmesriikidele suuniseid, kuidas neid oma siseriiklikus õiguses reguleerida“. See põhjendus kajastab raamotsuse seadusandlikku kujunemislugu. Euroopa Parlament muutis raamotsuse eelnõu, lisades sinna artikli 2 lõike 2, et väljendada subsidiaarsuse põhimõtet. Ta selgitas selle muudatuse tähendust nii, et soovi korral võivad liikmesriigid ette näha karistusi isikliku tarbimise eest, kuid raamotsus neid selleks ei kohusta.²⁹ Olen selle analüüsiga nõus. Järelikult on liikmesriikidel vabadus kriminaliseerida uimastite valdamine isikliku tarbimise eesmärgil ning näha ette selle kuriteo koosseis ja selle eest mõistetavad karistused.

49. Sellepärast järeldan, et raamotsuse 2004/757 artikli 2 lõike 1 punkt c ja lõige 2 ning artikli 4 lõike 2 punkt a ei keela liikmesriikidel laiendada selles raamotsuses määratletud raskendavatel asjaoludel, mis on seotud suurte uimastikoguste valdamisega kaubitsemise eesmärgil, toime pandud kuritegude eest ette nähtud kriminaalvastutust niisugusele uimastite valdamisele, mis ei kuulu selles raamotsuses loetletud kuritegude koosseisu.

26 Nimelt „uimastite tootmine, valmistamine, ekstraheerimine, ettevalmistamine, pakkumine, müügiks pakkumine, turustamine, müük, kättetoimetamine mis tahes tingimustel, vahendamine, edasisaatmine, transiit, vedu, import või eksport“.

27 Mõned artikli 2 lõike 1 punktis a loetletud tegevused näivad olevat igal juhul ühildamatud valdamisega isiklikuks tarbimiseks (pakkumine, müügiks pakkumine, turustamine, müük, kättetoimetamine, vahendamine, edasisaatmine ja transiit).

28 Vt samuti põhjendus 3.

29 Euroopa Parlamendi raport ettepaneku kohta võtta vastu nõukogu raamotsus, millega kehtestatakse miinimumeeskirjad ebaseadusliku uimastiäri kuriteokoosseisu ja karistuste kohta, A5-0095/2004, 23. veebruar 2004, lk 6.

Raamotsuse 2004/757 artikli 4 lõike 2 punktis a kasutatud mõiste „suured uimastikogused“ ja võrdsuse põhimõte, diskrimineerimiskeelu põhimõte ning kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõte

50. Kas raamotsuse 2004/757 artikli 4 lõike 2 punktis a kasutatud mõiste „suured uimastikogused“ tõlgendusega on neid põhimõtteid arvestades vastuolus olukord, kus terminit, mille abil on see mõiste liikmesriigi õigusesse üle võetud, ei ole määratlenud seadusandja, vaid seda tõlgendavad liikmesriigi kohtud juhtumhaaval?

51. Raamotsuses 2004/757 ei ole artikli 4 lõike 2 punktis a kasutatud mõistet „suured uimastikogused“ määratletud ja see kujutab endast ühte raskendavat asjaolu, mille korral mõistetakse kuritegude eest, mille koosseisud on selles raamotsuses ette nähtud, karmimad karistused.

52. Raamotsuse 2004/757 eesmärk on kehtestada miinimumeeskirjad ebaseadusliku uimastiäri kuriteokoosseisude ja nende eest määratavate karistuste kohta.³⁰ Tol ajal kasutati raamotsuseid nendes õigusvaldkondades liikmesriikide seaduste ja määruste ühtlustamiseks. Niisugused otsused olid saavutatavat tulemust silmas pidades siduvad, kuid jätsid liikmesriikidele vabaduse valida vorm ja meetodid.³¹

53. Seega on raamotsusega 2004/757 kehtestatud liikmesriikidele pelgalt miinimumnõue näha nende karistusõiguses ette raskendavad asjaolud ning jäetud vorm ja meetodid liikmesriikide otsustada. Samuti olid liikmesriigid kohustatud tagama, et karistused selliste kuritegude eest on tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad.³² Peale selle julgustas põhjendus 9 neid tagama ebaseadusliku uimastiäri tõkestamiseks tehtavate jõupingutuste tõhusust.

54. Käesolevas menetluses Euroopa Kohtule esitatud materjalidest ei ole olnud palju abi määratlemaks, mis on „suured uimastikogused“, mille korral on pandud toime raamotsuse artikli 4 lõike 2 punktis a silmas peetud kuritegu raskendavatel asjaoludel. Pakun selle mõiste sisustamise juhtnöörideks mõneti lakooniliselt välja järgmised mõtted.

55. Esiteks võib olla „suure koguse“ äratundmisel osalt abiks selle vastand: väike uimastikogus, mis võiks usutavalt vastata valdaja isiklikele vajadustele. Varu, millest piisaks ühele inimesele kõige rohkem mõneks nädalaks, ei ole „suur kogus“. Seevastu kogused, mis võiksid olla üheainsa sõltlase aastavaru, on „suured kogused“ ja võivad osutada reaalsele võimalusele, et need uimastid ei ole oma tarbeks, vaid on mõeldud kaubitsemiseks.

56. Teiseks näib mulle usutav järeldada, et „suurte uimastikogustega“ on tegu siis, kui uimastileid sisaldab kas mitmeid eri uimasteid, igäüht mõõdukas koguses, või ühte uimastit väga suures koguses. Jällegi kalduksid mõlemad nimetatud nähtused minu arvates osutama uimastite valdamisele kaubitsemiseks, mitte oma tarbeks.

57. Kolmandaks arvan, et „kogust“ on asjakohasem mõõta mitte kaaluga, vaid „doosidega“, mida on vaja ühekordse narkojoobe tekitamiseks konkreetsest uimastist. Eri uimastitel on erinev psühhotroopne mõju. Asjatundjad, kellel on vajalikud oskusteadmised uimastiäri tõkestamise valdkonnas, oskavad koostada mõistlikke juhiseid selle kohta, mida see „doos“ tavakasutuses olevate uimastite puhul tähendab, ja kui uusi uimasteid (paraku) välja töötatakse, neid juhiseid täiendada. Arusaam sellest, mis kujutab endast „suurt kogust“, oleks (eri liiki uimastite vahel) võrreldav, kui koguseid väljendatakse dooside arvuna, kaalus väljendatult aga võivad kogused olla iga uimasti puhul üpris erinevad.

30 Euroopa Liidu lepingu artikli 31 lõike 1 punkt e annab õigusliku aluse kehtestada *miinimumeeskirjad* teatavates karistusõiguse valdkondades, sealhulgas uimastiäri suhtes. Vt samuti raamotsuse 2004/757 põhjendus 3.

31 Euroopa Liidu lepingu artikli 34 lõike 2 punkt b. Vt samuti 8. novembri 2016. aasta kohtuotsus Ognyanov, C-554/14, EU:C:2016:835, punkt 56.

32 Raamotsuse 2004/757 artikli 4 lõige 1.

58. Nendel asjaoludel on liikmesriikidel ulatuslik kaalutlusruum küsimuses, milliseid arvusid täpselt nad oma territooriumil mõiste „suured uimastikogused“ sisustamiseks kasutavad. Siiski peavad nad tagama, et karistusõigusnormide kohaldamine on mõistlikult ettearvata³³ ja et raamotsuse tõhus toimimine on kaitstud.

59. Eelotsusetaotluse esitanud kohus täheldab, et kuna liikmesriikidel on mõiste „suured uimastikogused“ ülevõtmisel kaalutlusõigus, võivad eri liikmesriikide karistusõiguses kohalduda erinevad normistikud. Ka täpsuse puudumine käesolevas kohtuasjas vaidluse all olevas riigisisese õigusnormis võib põhjustada sarnastel faktilistel asjaoludel süüteo toime pannud isikute erinevat kohtlemist.³⁴

60. Mis puudutab esimest küsimust, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus on tõstatanud, ei ole raamotsuse 2004/757 eesmärk täielikult ühtlustada selle kohaldamisalasse kuuluvate kuritegude koosseisu ja karistuste suhtes kohaldatavaid sätteid. Erinevusi eri liikmesriikide ülevõtmismeetmete vahel ei saa järelikult pidada võrdsuse põhimõtet ja diskrimineerimiskeelu põhimõtet rikkuvateks.³⁵

61. Mis puudutab teist küsimust, nõuavad võrdsuse põhimõte ja diskrimineerimiskeelu põhimõte vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale, et sarnaseid olukordi ei koheldaks erinevalt ja et erinevaid olukordi ei koheldaks sarnaselt, välja arvatud juhul, kui selline kohtlemine on objektiivselt põhjendatud.³⁶

62. Käesolevas asjas Euroopa Kohtule esitatud teabest ei nähtu, et narkomaaniavastase võitluse seadus käsitleb sarnaseid olukordi erinevalt. Samuti ei kujuta see, kui liikmesriigi kohtul on riigisiseste õigusnormide tõlgendamisel teatav kaalutlusruum, endast iseenesest nende põhimõtete rikkumist.

63. Olukorda, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus seda on kirjeldanud, tuleb siiski analüüsida seoses kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõttega, mis on ette nähtud harta artiklis 49. Harta on kohaldatav põhjusel, et ühe ja sama riigisisese seaduse sättega (narkomaaniavastase võitluse seaduse artikli 62 lõige 2) on üle võetud raamotsuse artikli 4 lõike 2 punkt a ning *ühtlasi* kohaldatakse seda olukordadele (oma tarbeks valdamine), mis ei kuulu selle raamotsuse kohaldamisalasse (vt käesoleva ettepaneku punkt 36 jj).

64. Eelotsusetaotluse esitanud kohus väljendab kahtlust, kas selle põhimõttega on kooskõlas olukord, kus mõistet „märkimisväärne kogus narkootilisi aineid“ ei ole riigisisestes õigusaktides määratletud ja kohtupraktikas ei tõlgendata seda terminit alati ühtemoodi.

65. Poola valitsus kinnitas oma kirjalikes seisukohtades, et mõistet „märkimisväärne kogus narkootilisi aineid“ ei ole tõepoolest riigisisestes õigusaktides määratletud. Poola valitsuse väitel võimaldab see kohtutel kaaluda iga konkreetse juhtumi puhul olulisi asjaolusid, mis on hädavajalik kohase hinnangu andmiseks selle kohta, kas asjaga oli seotud „märkimisväärne kogus narkootilisi aineid“. Seda tehes peavad riigi kohtud kohaldama Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) praktikast tulenevaid põhimõtteid. Kohtuistungil mainis Poola valitsus selle kohtu 23. septembri 2009. aasta kohtuotsust, milles on ette nähtud teatavad juhised hindamiseks, kas konkreetse juhtumi asjaoludel oli asjaga seotud „märkimisväärne kogus narkootilisi aineid“.

33 Vt käesoleva ettepaneku punkt 66 jj.

34 Tuletan meelde, et narkomaaniavastase võitluse seaduse artikli 62 lõike 1 kohaselt karistatakse uimastite ebaseadusliku valdamise eest „kuni kolmeaastase vangistusega“, artikli 62 lõike 2 kohaselt aga juhul, kui asjaga on seotud „märkimisväärne kogus“ uimasteid, „ühe- kuni kümneaastase vangistusega“ (vt käesoleva ettepaneku punkt 10).

35 Vt selle kohta 3. mai 2007. aasta kohtuotsus *Advocaten voor de Wereld*, C-303/05, EU:C:2007:261, punkt 59.

36 6. oktoobri 2009. aasta kohtuotsus *Wolzenburg*, C-123/08, EU:C:2009:616, punkt 63, ja 3. mai 2007. aasta kohtuotsus *Advocaten voor de Wereld*, C-303/05, EU:C:2007:261, punkt 56.

66. Kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõte ning sellest tulenevad nõuded seoses ettearvatavuse, täpsuse ja tagasiulatuva jõu puudumisega on ülitähtsad nii liidu õiguskorras kui ka liikmesriikide õigussüsteemides. See põhimõte on sätestatud harta artiklis 49, kuid on ka osa liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest.³⁷

67. Harta artikli 52 lõike 3 kohaselt on artiklis 49 tagatud õigus samasuguse tähenduse ja ulatusega nagu EIÕKs, sealhulgas Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi „Strasbourg kohus“) praktikaga tagatud õigus.³⁸

68. Kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõtte kohaselt peavad kriminaalõiguse sätted vastama teatavatele kättesaadavuse ja ettearvatavuse nõuetele nii kuritegude määratluse kui ka karistuste kindlaksmääramise osas.³⁹

69. Kohaldatava õiguse täpsuse nõue, mis on selle põhimõtte lahutamatu osa, tähendab seda, et seadus peab selgelt määratlema süüteod ja nende eest määratavad karistused. See tingimus on täidetud, kui õigussubjekt saab asjaomase sätte sõnastusest ja vajaduse korral kohtute poolt sellele antud tõlgenduse abil aru, milline tegu või tegevusetus toob kaasa kriminaalvastutuse.⁴⁰

70. Strasbourg kohus on selgitanud, et „seaduste üldkohaldatavuse põhimõtte tõttu ei ole seadusandlike aktide sõnastus alati täpne. See tähendab, et paljud seadused on paratamatult sõnastatud vähem või rohkem ebamääraselt ning nende tõlgendamine ja kohaldamine oleneb praktikast. Selle tagajärjel on igas õigussüsteemis – olgu õigusnorm, sealhulgas karistusõiguse norm sõnastatud kui tahes selgelt – paratamatult olemas kohtuliku tõlgendamise faktor. Alati on olemas vajadus selgitada kaheldavaid aspekte ja kohaneda muutuvate oludega. Ehkki kindlus on väga soovitatav, võib sellega kaasneda ülemäärane jäikus, õigus aga peab suutma muutuvate oludega sammu pidada. Seadus võib „ettearvatavuse“ nõudele vastata ka siis, kui asjaomasel isikul on vaja õigusnõustamist, et tekkinud olukorras mõistlikul määral hinnata, millised tagajärjed võivad ühe või teise teoga kaasneda.“⁴¹ Samuti „oleneb täpsuse aste, mis on nõutav riigisiseste õigusaktide puhul – millega ikkagi ei ole võimalik igat olukorda ette näha –, suuresti kõnealuse akti sisust, selle ettenähtud reguleerimisalast ja adressaatide staatusest.“⁴²

71. Selles suhtes tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, et kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõtet „ei saa tõlgendada nii, et see keelab kriminaalvastutust käsitlevate sätete järkjärgulise selgemaks muutmise kohtu antavate tõlgenduste abil, tingimusel et need tõlgendused on mõistlikult ettenähtavad.“⁴³

72. Äsja viidatud kohtupraktikast järelduvalt eeldab kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõte, et: 1) kuriteod ja nende eest määratavad karistused peavad olema seaduses selgelt määratletud; 2) seadus peab olema kättesaadav ja ettearvatav; 3) kui teatavad sätted eeldavad kohtulikku tõlgendamist, ei tähenda see automaatselt, et need nõuded ei ole täidetud (sealhulgas karistusõiguses); 4) riigisiseste õigusaktide puhul nõutav täpsusaste oleneb suuresti õigusakti laadist ja kontekstist; 5) järelikult, kuigi näiteks põhiseaduse sätete laad võib õigustada madalamat täpsusastet,⁴⁴ eeldab karistusõigus, millega sageli kaasnevad tõsised vabadusekaotuslikud karistused, kõrgemat

37 5. detsembri 2017. aasta kohtuotsus M.A.S. ja M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, punktid 51–53 ja seal viidatud kohtupraktika.

38 Vt selgitused põhiõiguste harta kohta, ELT 2007, C 303, lk 17.

39 5. detsembri 2017. aasta kohtuotsus M.A.S. ja M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, punkt 55 ja seal viidatud Strasbourg kohtu praktika.

40 5. detsembri 2017. aasta kohtuotsus M.A.S. ja M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, punkt 56 ja seal viidatud kohtupraktika.

41 EIK 15. juuli 2014. aasta otsus Ashlarba vs. Gruusia, CE:ECHR:2014:0715JUD004555408, punkt 34.

42 EIK 15. jaanuari 2009. aasta otsus Association of Citizens Radko & Paunkovski vs. endine Jugoslaavia Makedoonia vabariik, CE:ECHR:2009:0115JUD007465101 punkt 54.

43 28. märtsi 2017. aasta kohtuotsus Rosneft, C-72/15, EU:C:2017:236, punkt 167.

44 EIK 20. mai 1999. aasta otsus Rekvényi vs. Ungari, CE:ECHR:1999:0520JUD002539094, punkt 34.

täpsusastet; 6) kriminaalvastutuse reegleid on lubatud selgitada kohtupraktikas järk-järgult tõlgenduste kaudu tingimusel, et need tõlgendused on mõistlikult ettearvatavad; 7) asjaomane isik peab siiski saama (tekkinud olukorras asjakohase õigusnõustamise abil mõistlikul määral) hinnata, millised tagajärjed võivad ühe või teise teoga kaasneda ning milline tegu või tegevusetus toob kaasa kriminaalvastutuse.

73. Minu arvates hõlmab viimati nimetatud eeldus ka hinnangu andmist enda võimaliku kriminaalvastutuse ulatuse ja muu hulgas selle kohta, kas tegu loetakse toimepanduks raskendavatel asjaoludel, millega võivad kaasneda karmimad karistused, samuti nende karistuste raskuse kohta.

74. Liikmesriigi kohtu ülesanne on hinnata, kas tema kirjeldatav olukord, kus mõiste „märkimisväärsed kogused narkootilisi aineid“ ei ole narkomaaniavastase võitluse seaduses määratletud, vaid seda tõlgendavad kohtud juhtumhaaval, võimaldab isikul teada, milline tegu või tegevusetus toob kaasa kriminaalvastutuse, ja selle vastutuse ulatust.

75. Eri kohtuinstantside omavaheline hierarhia, seosed ja vastastikune toime on kindlaks määratud iga liikmesriigi õiguskorras. Nendel asjaoludel ja mõningase ettevaatlikkusega pakun eelotsusetaotluse esitanud kohtule selle ülesande täitmise juhtnööridena välja järgmised üldised tähelepanekud.

76. Materjalidest, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtule esitas, nähtub, et aastatel 1997 (s.o enne raamotsuse ja narkomaaniavastase võitluse seaduse vastuvõtmist) kuni 2012 kohaldati riigisiseses kohtupraktikas „märkimisväärsede koguste narkootiliste ainete“ määratlemiseks kvantitatiivset kriteeriumi: kui mitmele inimesele piisab kõnealusest uimastikogusest narkojoobe tekitamiseks. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul aga kasutatav kontrollarv varieerub.⁴⁵ Riigisiseses kohtud täiendavad neid reegleid lisakriteeriumidega.⁴⁶

77. Poola valitsus osutas kõrgemate astmete kohtute funktsioonile karistusõigusnormide ühetaolise kohaldamise tagamisel. Ta juhtis Euroopa Kohtu tähelepanu Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) järjepidevale praktikale (aastatel 2006–2018), kus on määratletud „märkimisväärsed kogused narkootilisi aineid“ viitega üheleainsale kvantitatiivsele kriteeriumile: kogus, mis rahuldab korraga vähemalt mitmekümne sõltlase vajadused. Peale selle viitas ta mõnele lisa- või abikriteeriumile, nagu uimasti kaal, liik („lahja“ või „kange“) ja kas see oli mõeldud kaubitsemiseks või oma tarbeks. Samuti on Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) 23. septembri 2009. aasta otsuses märkinud, et „Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) katse [seda mõistet] seaduselaadselt määratleda tähendaks seadusandja eesõiguse loata kasutamist“ ja et „ükski Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) loodud [määratlus]eeskuju ei saaks hõlmata kõiki võimalikke tulevase olukordi, kui arvestada, kui kiiresti areneb tänapäeval tehnoloogia (ja valmistatakse uusi sünteetilisi uimasteid, mis on inimese elule ja tervisele üha ohtlikumad, võides tekitada soovivat mõju üha väiksemate kogustega)“.

78. Karistusõiguse järkjärguline areng kohtuliku õigusloome kaudu on Euroopa õigustraditsiooni sügavalt kinnistunud ja vajalik osa.⁴⁷ Eriti peab see paika siis, kui tuleb hinnata selliseid aineid nagu uimastid puudutavaid asjaolusid. Eri liiki uimastite laadi, mitmekesisuse, mõju ja omaduste tõttu on keeruline kõikehaaravalt määratleda, mida kujutab endast nende ainete „suur kogus“. Nagu Strasbourgi kohus on märkinud: „vajadus vältida ülemäära jäikust ja muutuvate oludega sammu pidada tähendab, et paljud seadused on paratamatult sõnastatud vähem või rohkem ebamääraselt. Selliste seaduste tõlgendamine ja kohaldamine onoleb praktikast“.⁴⁸

45 Euroopa Kohtule nimetatud arvud ulatusid „vähemalt mõnekümnest isikust“ „mõnesajani“, „mõnekümne tuhandeni“ või „2000 doosini“.

46 Näiteks uimastikogus, mis rahuldaks vähemalt mõnekümne sõltlase vajadused, või selle tuvastamine, kas leitud uimastikogust on üldse võimalik manustada ja kas see võib uimasti liiki silmas pidades joobeseisundi tekitada.

47 EIK 21. oktoobri 2013. aasta otsus *Del Río Prada vs. Hispaania*, CE:ECHR:2013:1021JUD004275009, punkt 93.

48 EIK 17. veebruari 2004. aasta otsus *Maestri vs. Itaalia*, CE:ECHR:2004:0217JUD003974898, punkt 26.

79. Samas ei vasta olukord, kus alama astme kohtute praktika ei võimalda isikul teada, kas mitmekümnele inimesele narkojoobe tekitamiseks piisava koguse uimastite valdamisest piisab kuriteo raskendavate asjaolude esinemiseks või eeldab see mitmesaja inimese (või isegi tuhandete inimeste) jaoks piisavaid koguseid, minu arvates siiski ettearvatavuse kriteeriumile. See läheks kaugemale paindlikkuse tasemest, mida on vaja selleks, et vältida ülemäärast jäikust ja pidada sammu muutuvate oludega. Kui faktilised asjaolud on sellised, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus on eelotsusetaotluses kirjeldanud, näib mulle, et see ühtlustatud kriteerium, mis on väidetavalt Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) praktikaga kehtestatud, ei taga karistusõigusnormide mõistlikult ettearvatavat kohaldamist. Samuti on Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) väljendanud soovimatust määratleda mõistet „märkimisväärsed kogused narkootilisi aineid“ üldisemalt, pidades seda seadusandja funktsiooni usurpeerimiseks.⁴⁹ Nendel asjaoludel ei ole kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõttega kooskõlas olukord, kus raskendavat asjaolu, mis kujutab endast „märkimisväärsed kogused“ narkootilisi aineid, tõlgendavad piiranguteta ja juhtumhaaval liikmesriigi kohtud.

80. Seepärast järeldan, et raamotsuse 2004/757 artikli 4 lõike 2 punkti a tõlgendusega, milles võetakse arvesse võrdsuse põhimõtet, diskrimineerimiskeelu põhimõtet ning kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõtet, ei ole vastuolus olukord, kus terminit, mille abil on võetud liikmesriigi õigusesse üle mõiste „suured uimastikogused“, ei ole määratlenud seadusandja, vaid seda selgitatakse kohtupraktikas tõlgenduste abil. See tõlgendamine peab siiski võimaldama asjaomasel isikul hinnata tema kriminaalvastutuse olemasolu ja ulatust juhul, kui tema valdusest leitakse teatav kogus uimasteid. Olukord, kus liikmesriigi kohtud tõlgendavad seda mõistet juhtumhaaval niisuguse kriteeriumi alusel, mis ei võimalda mõistlikku ettearvatavust ja kindlust, ei ole kooskõlas kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõttega, mis on ette nähtud harta artiklis 49. Liikmesriigi kohtu ülesanne on tuvastada, kas olukord tema riigi õiguskorras on tegelikult selline.

Ettepanek

81. Kõikidel nendel kaalutlustel teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Sąd Rejonowy w Ślupsku – XIV Wydział Karny (Ślupski rajoonikohtu XIV kriminaalkolleegium, Poola) küsimustele nii:

- 25. oktoobri 2004. aasta raamotsuse 2004/757/JSK, millega kehtestatakse miinimumeeskirjad ebaseadusliku uimastiäri kuriteokoosseisu ja karistuste kohta, artikli 2 lõike 1 punkt c ja lõige 2 ning artikli 4 lõike 2 punkt a ei keela liikmesriikidel laiendada selles raamotsuses määratletud raskendavatel asjaoludel, mis on seotud suurte uimastikoguste valdamisega kaubitsemise eesmärgil, toime pandud kuritegude eest ette nähtud kriminaalvastutust niisugusele uimastite valdamisele, mis ei kuulu selles raamotsuses loetletud kuritegude koosseisu.
- Raamotsuse 2004/757 artikli 4 lõike 2 punkti a tõlgendusega, milles võetakse arvesse võrdsuse põhimõtet, diskrimineerimiskeelu põhimõtet ning kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõtet, ei ole vastuolus olukord, kus terminit, mille abil on võetud liikmesriigi õigusesse üle mõiste „suured uimastikogused“, ei ole määratlenud seadusandja, vaid seda selgitatakse kohtupraktikas tõlgenduste abil. See tõlgendamine peab siiski võimaldama asjaomasel isikul hinnata tema kriminaalvastutuse olemasolu ja ulatust juhul, kui tema valdusest leitakse teatav kogus uimasteid. Olukord, kus liikmesriigi kohtud tõlgendavad seda mõistet juhtumhaaval niisuguse kriteeriumi alusel, mis ei võimalda mõistlikku ettearvatavust ja kindlust, ei ole kooskõlas kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõttega, mis on ette nähtud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 49. Liikmesriigi kohtu ülesanne on tuvastada, kas olukord tema riigi õiguskorras on tegelikult selline.

⁴⁹ Vt käesoleva ettepaneku punkt 77.